УДК 37.06
DOI: http://doi.org/10.5281/zenodo.2169463

МАРІЯ КУЗІВ
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5283-9957
(Тернопіль)

РОЛЬ МЕДІАЦІЇ У ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТІВ

У статті розглянуто роль медіації на шляху до розв'язання конфліктів. Розкрито проблему медіації як альтернативного способу вирішення спорів. Проаналізовано доцільність та можливості застосування медіації в Україні. Розглянуто види медіації та її техніки.

Ключові слова: *конфлікт, медіація, вирішення конфлікту, медіатор, види медіації.*

Постановка проблеми. Світова практика свідчить про те, що медіація на сьогоднішній день є однією з найпопулярніших форм врегулювання спорів.

Наразі в Україні законодавчо не визначено правового статусу медіатора, а також статусу професійних організацій медіаторів, порядку сертифікації медіаторів, додаткові вимоги до професійних знань і навичок медіатора, контроль за якістю наданих послуг та подібних вимог. Відсутня також у чинному законодавстві України й регламентація відносин між учасниками медіації – кожної із сторін з медіатором, медіатора і сторін – з організацією, що забезпечує проведення медіації, медіатора, сторін спору й організації медіаторів – із судовими та іншими правоохоронними органами, у провадженні яких знаходяться матеріали, або які забезпечують виконання медіаційних угод чи в інший спосіб сприяють медіації.

Усі питання щодо діяльності медіаторів віддані на розсуд самої спільноти медіаторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість науковців визначають медіацію як певний підхід до розв'язання конфлікту, у якому нейтральна третя сторона забезпечує структурований процес для того, щоб допомогти конфліктуючим сторонам прийти до взаємно прийнятного вирішення спірних питань [2, с. 158].

Рамкове рішення Європейського Союзу «Статус потерпілого у кримінальному судочинстві» від 15 березня 2001 р. містить таке визначення: «медіація у кримінальних справах – це процес пошуку до або під час кримінального процесу взаємоприйнятного рішення між потерпілим та правопорушником за посередництвом компетентної особи – медіатора» [4].

У всіх трактуваннях поняття медіації підкреслюється участь третьої сторони – медіатора, яка здійснює певну допомогу у налагодженні взаєморозуміння, інтереси якої не пов'язані безпосередньо з предметом непорозумінь. Активна третя сторона контролює процес, сприяє реалістичній оцінці ситуації сторонами, прийняттю адекватного рішення, зменшує емоційну напругу тощо.

Хрістоф Бесемер, автор книги «Медіація. Посередництво в конфліктах» визначає медіатора як посередника, який допомагає тим, хто сперечається, знайти взаємоприйнятне вирішення їх проблем [3, с. 14].

Метою статті є дослідження питань медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використанням медіації довело її придатність для розв'язання різного роду конфліктів, але реальна ефективність медіації залежить також від професіоналізму медіатора, типу конфлікту та особистісних особливостей конфліктуючих сторін.

Розглянемо види медіації. У спеціалізованій літературі та наукових дослідженнях наводиться велика кількість класифікацій медіації та її процедури.

Перша класифікація похідна від загальної мети процедури, тут можна виділити два види:
превентивна медіація;
медіація конфлікту, що вже виник;

У свою чергу, превентивну медіацію можна поділити на підвиди:
медіація укладення угоди;
медіація з метою швидкого вирішення конфліктів на ранніх стадіях;
медіація вироблення рішення [7].

До другої класифікації видів медіації можна віднести такі підвиди:
оглядова медіація;
медіація стримання розвитку (ескалації) конфлікту;
медіація врегулювання конфлікту.

Ще одна класифікація є похідною від порядку застосування процедури медіації сторонами:
добровільна медіація;
обов'язкова медіація.

Добровільна медіація застосовується на підставі взаємної згоди сторін. Суд або інша особа, що розглядає конфлікт, вправі запропонувати сторонам використання медіації, проте сторони можуть прийняти чи відхилити таку рекомендацію без будь-яких негативних наслідків.

Обов'язкова медіація – це процедура, що проводиться в імперативному порядку на підставі закону, за рішенням суду або іншого уповноваженого органу [1].

Медіація, орієнтована на вирішення проблеми. Особливістю цього підходу є зосередженість на інтересах опонентів, а не на їх позиціях щодо конфлікту. Позиція – це результат конфлікту, який сторона бажає досягнути як прийнятний, інтерес – ціль, яка має бути задоволена і досягнута.

У межах даного підходу медіатор спочатку пропонує сторонам висловити свої позиції і потім допомагає їх визнати, що у сторін існують спільні інтереси і потреби.

Трансформаційна медіація. У рамках даного підходу медіатор в процесі роботи зі сторонами використовує методи професійного втручання в конфлікт, що дозволяє трансформувати його, зокрема дає можливість учасникам зрозуміти психологічні причини конфлікту і впливати на конструктивний настрій сторін, впевненість у власних силах і визнання протилежності позицій опонентів.

Через спілкування сторін за допомогою даного підходу медіатор зосереджує увагу учасників на можливості по-новому подивитись на конфліктну ситуацію через її обговорення і у такий спосіб трансформувати конфлікт, а також прийти до взаєморозуміння, що у свою чергу сприяє визнанню сторонами потреб одна одної.

Медіація, заснована на взаєморозумінні. Головною метою даного підходу є вирішення конфлікту шляхом розуміння, адже більш глибоке розуміння сторонами їх власних перспектив, пріоритетів та інтересів, як і перспектив, пріоритетів та інтересів іншої сторони, робить сторони здатними взаємними зусиллями подолати виниклий конфлікт і виробити взаємоприйнятне рішення.

У межах даного підходу ключове значення має відповідальність сторін за ті рішення, які вони приймають. Такий підхід передбачає, що самі учасники, а не будь-які інші особи, найбільш повно уявляють собі сутність конфлікту і мають найкращі можливості знайти рішення.

Поновлювальна медіація. Цей підхід направлений на створення умов діалогу, в процесі якого відповідальність за прийняті рішення лежить на сторонах-учасниках конфлікту, і в результаті якого нівелювання шкоди і поновлення взаємовідносин, статусів учасників як особистостей.

Тому, головне завдання медіатора не примирити сторони, а створити такі умови для сторін і їх діалогу, в яких вони самі зможуть прийти до важливого поновлювального ефекту примирення і укладення договору.

Оціночна медіація. Медіатор впливає на процес мислення, надаючи оцінку тим обставинам і відносинам, що відбуваються між сторонами, і здійснює вплив на результат діалогу, при необхідності пропонуючи свої варіанти вирішення конфлікту.

Варто зазначити, що основною перевагою медіації є добровільне прийняття рішень конфліктуючими сторонами, чого не можна досягти в судовому порядку, де рішення приймається судом і як мінімум одну зі сторін конфлікту таке рішення суду не влаштовує [5].

Також можна виділити низку технік залежно від того, на якому етапі медіативного процесу та з якою метою їх застосовують:

техніки рефлексивного втручання (застосовують зазвичай на початку роботи медіатора; мають на меті допомогти йому зорієнтуватися в проблемі, зацікавити учасників конфлікту у процесі медіації та підняти власний авторитет у їхніх очах, а також воно спрямоване на встановлення і підтримку контакту з учасниками конфлікту та їх мотивацію).

техніки контекстуального втручання (спрямовані на нормалізацію, оптимізацію стосунків між сторонами та вирішення проблем, які перед ними постали, встановлення найбільш сприятливого клімату переговорів).

техніки незалежного втручання (застосовують на завершальному етапі переговорів, коли посередник має чітке уявлення про те, що і як має бути зроблено; у такому разі він може показувати учасникам переговорів позитивні та негативні сторони угод, пропонувати власні варіанти вирішень тощо) [8].

Успішне розв'язання конфлікту можливе тоді, коли враховуються усі моменти і вибирається така техніка, яка найбільше підходить для конкретної ситуації. Тому важливим є привити під час професійного навчання майбутнім фахівцям уміння швидко підлаштовуватись до відповідної ситуації та відшуковувати найбільш ефективні методи врегулювання конфлікту.

Основним позитивним ефектом використання процедур медіації є те, що після її завершення сторони чітко знають, що результат, до якого вони прийшли, був вироблений безпосередньо ними. У кожної зі сторін конфлікту, що вирішений за допомогою медіації, не залишиться відчуття, що її опонент отримав більше, ніж інша сторона.

Договір, що укладають сторони в результаті проведення медіації може визнати права та обов'язки кожної зі сторін, їх вигоду або інші переваги кожної сторони докорінно іншим способом, ніж вирішив би суд або арбітраж. Такий договір має містити не вирішення конфлікту за принципом: «Один – правий, другий – не правий», через аналіз позицій сторін в розрізі законодавства, як це роблять у суді, а розмежувати домовленості між сторонами конфлікту таким чином, як це хотілося б кожній зі сторін, у чому дістає свій вияв і зміст будь-яких мирових переговорів та медіативних процедур [6].

Висновки. Отже, ми проаналізували такі види медіації, як превентивна медіація та медіація конфлікту, що вже виник; оглядова медіація, медіація стримання (ескалації) конфлікту, медіація врегулювання конфлікту; добровільна та обов'язкова; медіація, орієнтована на вирішення проблеми, трансформаційна, поновлювальна, оціночна медіація та медіація, заснована на взаєморозумінні, а також такі техніки – техніки рефлексивного, контекстуального та незалежного втручання, які варто використовувати для успішності та кращої результативності процесу медіації.

Як уже зазначалося вище, використання медіації довело її придатність для розв'язання різних конфліктів, але реальна ефективність медіації залежить також від типу конфлікту, особистісних рис конфліктуючих сторін та професіоналізму медіатора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Альтернативне вирішення спорів (медіáція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://avantgardelaw.webnode.com.ua/mediation/. – Назва з екрана.
2. Белінська О. В. Медіація – альтернативне вирішення спорів / О. В. Белінська // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 1 (5). – С. 158-173.
3. Бесемер Х. Медиация. Посредничество в конфликтах / Х. Бесемер. – Калуга: Духовное познание, 2004. – 176 с.
4. Виноградова О. І. Проблеми запровадження інституту медіації. Інформаційний сервер Верховного суду України / О. І. Виноградова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/3adf2d0e52f68d76c2256c080037bac9/a58bfc35f3fbd1bec2257640004831b6?OpenDocument.
5. Кузьмина М. Юридический конфликт: теория и практика разрешения / М. Кузьмина. – М. : Юрлитинформ, 2013. – С. 59-60.
6. Медиация: искусство примирять : технология посредничества в урегулировании конфликтов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://shop.infotropic.ru/.
7. Медиация как междисциплинарная наука и социально значимый институт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://psyjournals.ru/files/69932/PNO_2014_2_shamlikashvili.
8. Техники и технологии эффективной медиации [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://studme.org/.

REFERENCES

1. Al'ternatyvne vyrishennia sporiv (mediatsiia) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://avantgardelaw.webnode.com.ua/mediation/. – Nazva z ekrana.

2. Belins'ka O. V. Mediatsiia – al'ternatyvne vyrishennia sporiv / O. V. Belins'ka // Visnyk Vyshchoi rady yustytsii. – 2011. – № 1 (5). – S. 158-173.
3. Besemer Kh. Mediatsiia. Posrednichestvo v konfliktakh / Kh. Besemer. – Kaluga : Dukhovnoie poznaniie, 2004. – 176 s.
4. Vynohradova O. I. Problemy zaprovadzhennia instytutu mediatsii. Informatsiinyi server Verkhovnoho sudu Ukrainy // O. I. Vynohradova [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/3adf2d0e52f68d76c2256c080037bac9/a58bfc35f3fbd1bec2257640004831b6?OpenDocument.
5. Kuz'mina M. Yuridicheskii konflikt: teoriia i praktika razreshenniia / M. Kuz'mina. – M. : Yurlitinform, 2013. – S. 59-60.
6. Mediatsiia: iskusstvo primiriat': tekhnologiia posrednichestva v uregulirovanii konfliktov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://shop.infotropic.ru/.
7. Mediatsiia kak mezhdistsiplinarnaia nauka i sotsial'no znachimyi institut [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://psyjournals.ru/files/69932/PNO_2014_2_shamlikashvili.
8. Tekhniki i tekhnologii effektivnoi mediatsii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://studme.org/.

MARIIA KUZIV

ROLE OF MEDIATION IN A CONFLICT RESOLUTION

The article considers the role of mediation to conflict resolution. The problem of mediation is disclosed as an alternative way of resolving disputes. It has been revealed that in all the concepts of mediation the participation of a third party is emphasized that of the mediator who provides some assistance in establishing an understanding and whose interests are not directly related to the misunderstanding issues.

An active third party controls the process, facilitates a realistic assessment of the situation by the parties, adopts an adequate solution, reduces emotional stress, etc. The expediency and possibilities of using mediation in Ukraine are analysed. It has been investigated that presently Ukrainian legislation has not yet defined the legal status of a mediator as well as that of professional mediator organizations and the procedure for certification of mediators, additional requirements for professional mediation skills and the quality of services provided and similar requirements. In the current legislation of Ukraine there is no regulation of the relations between the mediation participants.

The types of mediation and its techniques have been considered. Such kinds of mediation as preventive mediation and mediation of conflict that has already arisen, survey mediation, mediation of containment (escalation) of the conflict, conflict settlement mediation, of voluntary and obligatory types, mediation focused on problem solving, transformation, rehabilitation, assessment mediation and mediation, based on mutual understanding, as well as reflexive, contextual and independent intervention techniques have been dealt with. These should be used for the success and effectiveness of the mediation process.

It has been found that the use of mediation has proven its appropriateness for solving a variety of conflicts, but the real effectiveness of mediation also depends on the mediator's professionalism, the type of conflict and the personal characteristics of the conflicting parties.

Key words: *conflict, mediation, conflict resolution, mediator, types of mediation.*

Одержано 02.09.2018р.